

Safaris didàctics

LLIBRES / NARRATIVA / 22 JUNY, 2021

Han passat setanta anys exactes, des del 1951, quan Ray Bradbury va publicar per primera vegada *L'home il·lustrat* (*The illustrated man*). Tant el conte «La sabana» en concret com tot el llibre en global tenen aquella aroma estranya amb què han quedat els clàssics de la ciència-ficció del s. xx. Obres que seguim considerant com a futuristes tot i que, sovint, les dates en les quals eren imaginades i situades les històries ja hagin quedat desfasades per la realitat palpable dels nostres dies.

És a dir, com a lectors, ens els llegim combinant l'estupefacció que ens genera, sovint, la qualitat visionària de les seves propostes, amb el to naïf o ingenu de com les imaginaven realitzades. A grans trets i només com a introducció a l'anàlisi del conte: és flipant comprovar com Bradbury pronostica l'addicció que provocarà la tecnologia als humans i els danys que això pot suposar en l'educació dels nens. I, al mateix temps, ens fa somriure com encara som lluny dels conductes pneumàtics per circular per la casa o de les taules que ens fan el sopar automàticament (i que ens serveixen tard el quètxup disculpant-se pel descuit).

Em permetreu que, aprofitant l'avinentesa de la història que avui hem d'analitzar a tres bandes, desdoblí la meua personalitat en les dues activitats més o menys professionals que ocupen els meus dies. La de professor que tracta amb preadolescents (i adolescents) com ho poden ser els protagonistes de «La sabana» i la de lector (crític, ressenyador, saberut, envejós, amargat...) que m'ha portat a ser avui aquí xerrant amb tots vosaltres. L'anàlisi sociològica i pedagògica al qual es pot sotmetre, també, un conte com aquest resulta massa llaminer per deixar-lo passar de llarg.

El conte «La sabana» em sembla una genialitat, d'entrada, per la saviesa amb la qual estan conformades totes les peces de la història i, sobretot, el delicat humor negre amb el qual estan disposades. Tenim una família, una família perfecta, ideal, de les que ara en diem heteronormativa. Pare, mare, fill i filla. La parelleta. Que monos. Fixem-nos d'entrada en una de les primeres intervencions del conte que ens situa de ple en una discussió matrimonial sobre com tractar els fills. A grans trets diu la muller, la senyora Hadley.

—Pots treure el nas l'habitació de jugar? [...] —Només vull que hi treguis el nas i ja està, o que truquis a un psicòleg.

—Què hi ha de fer, un psicòleg, a l'habitació de jugar? (p. 19)

Respon el senyor Hadley. Bona pregunta. Sembla lògica. *Què punyetes hi ha de fer un psicòleg en una habitació de jocs imaginaris?* És fantàstic. I certíssim. Ens imaginem un psicòleg immiscint-se en el plaer de la infància? ¿No seria un atac a la llibertat dels infants a passar-s'ho bé sense l'anàlisi i vigilància permanent d'un adult? D'entrada, sí, diríem. Tot i que, en realitat, és ben sabut que els psicòlegs infantils treballen a partir dels jocs dels nens (i nenes) i que són capaços d'extreure conclusions a partir del seu comportament durant les estones d'oci. Això ja és més o menys conegut, suposo, no descobreixo cap sopa d'all. El que em sembla divertit és la manera com la mare planteja tan ràpidament la possible solució al conflicte que s'ensuma. *Escolta, marit meu, si no saps què fer truca a un psicòleg.* És, de fet, la solució més habitual que donem avui en dia des d'instituts tutors i professors de secundària. Parles amb la família d'un nen (o nena) que tingui problemes i la solució més factible i adequada, passi el que passi, sigui el problema que sigui és: mireu, tenim una psicopedagoga aquí al centre que és molt bona. Podríem derivar-hi el vostre fill (o filla) aviam què li passa. I, realment, funciona. El nen (o nena) pot millorar o no, això ara no ens importa (ja ens entenem), però tant el professor, com la mare o el pare o el tutor legal, resten tranquils després d'haver traslladat el problema (vull dir, el fill o filla) a mans d'un professional.

Això ens mou a l'examen constant del comportament dels fills i a com aprenen. Estic convençut que, interiorment, ingènuament, els Hadley pensaven que aquesta Sala tenia un alt valor educatiu. Des de fa un temps als mestres ens venen la bicoca de la ludificació o la gamificació (els noms amb què la secta dels pedagogs van batejant els seus sistemes varien i muten, els continguts, no tant). I és que en realitat, un dels tòtems de la pedagogia com Jean Piaget —el coneixerà qualsevol persona del públic que hagi estudiat una mica de magisteri, pedagogia o un màster de professorat— Piaget, deia, ja ens indicava que la infància i l'inici de l'adolescència és just l'etapa on (tradueixo) neixen els «grans ideals o l'inici de les teories, sobre les simples adaptacions del present a allò real.» (1975: 131). És a dir, que som en el moment en què els nens poden començar a raonar sobre un món que vagi més enllà dels seus referents pròxims. Poden imaginar, fabular. I això pot esdevenir un joc, és clar. Tanmateix, no vol dir que el cervell estigui prou madur per comprendre totes les realitats d'aquesta nostra simpàtica i complexa Terra.

Aquest és el motiu pel qual és tan important que tant pares, mares, com professors o psicòlegs facin un bon acompanyament del creixement dels infants. És allò que el gran psicòleg Lev Vigotski va anomenar ZDP (ço és, Zona de Desenvolupament Proper). Adaptar l'aprenentatge del nen a les seves característiques. Posem-ne un exemple gràfic. De la mateixa manera que per construir un edifici necessites una bastida que, progressivament, pots anar retirant quan ja has fet certes obres, així hauríem de treballar amb els infants. Posant-los bastides intel·lectuals que els ajudin a madurar el cervell, i anar retirant els suports a mesura que vagin assolint nous coneixements i pautes de conducta (diguem-ne) adequades.

Què els passa, però, als dos nens d'aquest conte? Un fet que anticipa de manera esborronadora com funciona certa educació avui en dia. Els han deixat «abandonats» a una casa que, com explica la mare en un moment determinat fa de «de dona, de mare, de mainadera» (p. 23). Una tecnologia que substitueix els rols que haurien de tenir els pares. Exactament el mateix que veiem avui en dia amb nens que passen l'estona mirant el mòbil o la tàblet pel carrer o en taules de restaurants. «Mira un capítol del Mic o del Pingu a l'IPad i no emprenyis» (Aviam, faig un petit parèntesi, que jo això tampoc no ho critico, que no tinc cap fill i ves a saber què faria si n'hagués de cuidar algun, però està clar, tal com pronosticava Ray Bradbury, que deixar el creixement dels nens en mans de la tecnologia no sembla una idea òptima).

A tot això cal sumar-hi la voluntat de tenir, precisament, aquests infants sota una lupa per saber si són feliços o no. Fixem-nos que la família protagonista d'aquest conte habita una casa batejada com la casa Vida Feliç, un lloc que ha de complir amb tots els teus desitjos de forma ràpida i immediata, de manera que no tinguis cap mena de temptació de sentir-te trist o avorrit. El comportament tan cretí dels pares es veu reflectit, també, en el fet que s'hagin gastat els mateixos diners en la casa que en la sala de jocs: «Pels nostres fills no escatimarem!» (p. 20) diu en George Hadley quan es dirigeix a observar si la sala de jocs té alguna anomalia. Exacte, ens gastarem tots els diners que facin falta en tot allò que aproximem els nens a la felicitat.

Una Sala que permet imaginar qualsevol paisatge! Segur que això els ajuda a tenir ganes de viatjar, a conèixer noves realitats, a descobrir nous animals, a sentir nous climes, a xalar amb el plaer d'aprendre i rodar món. Tocar la sapiència amb la punta dels dits! *¡Si la lección es divertida, nunca se olvida!*, que deia l'eslògan dels mítics fascicles d'*Érase una vez... el Hombre* que venien cada setembre als quioscos. És allò que avui en dia, com apuntava a l'inici, en diem la ludificació de l'aula. Hi ha tota una secta pedagògica dedicada a promocionar aquest tema. Aprendre jugant. Sempre. Pot semblar una broma, però, de fet, és una cosa que fa temps que s'esdevé. No hem arribat al punt de tenir sales de jocs 4D però he vist escoles que ja treballen amb ulleres de realitat virtual que, pel que fa al tema, vindria a ser el mateix. Tenies tot de nens passejant per la classe com si nedessin braça perquè davant dels seus ulls hi veien passar el fons marí. Deien que així estudiaven millor els taurons. En fi, tot el que sigui tenir els nens entretinguts és bo. Curiosament, la majoria dels pares de tots aquests creadors genis de la tecnologia (*silicon valley*), resulta que porten els fills a escoles de pissarra, regle i pupitre i que no els deixen tocar un dispositiu d'aquests fins que tenen dotze anys —i sempre sota supervisió.

I és que tal com indica el professor Jesús G. Maestro al seu canal *Antología de la Vehemencia* (subsecció, «el Power Point», us el recomano si no el coneixeu): «Se ha sustituido la educación científica por la educación motivacional, se han sustituido los contenidos inteligibles por los contenidos sensibles. En definitiva, se ha sustituido el saber por las emociones.» (G. Maestro, 2021). Us asseguro que és així. Ara mateix tenim el país ple de professors que afirmen tan tranquils que és més important veure una pel·lícula de Pixar com *Inside Out* que saber, per exemple, qui era i què va escriure l'amic Ray Bradbury.

És una bona idea tancar els nens cada dia en una Habitació de Jugar tan fantàstica? Sembla clar que no, perquè la tecnologia, i més en aquestes edats tan tendres, genera addicció. Com comenta Susana Jiménez Múrcia (psicòloga experta en addiccions, professora a la UB i membre de l'Hospital de Bellvitge):

Jocs com el Fornitne, el League of Legends, jocs multijugador, *online*, que no tenen final, que hi pots jugar en grup, que requereixen molta inversió de temps, tenen un potencial addictiu més important que altres jocs. De fet, majoritàriament, les persones que reben tractament hi arriben per aquests tipus de jocs. Des del 2005 fins a l'actualitat [2019], el nombre de pacients per addicció al videojoc s'ha multiplicat per quatre.

Oi que «La sabana» imaginada per Ray Bradbury, podria formar part perfectament d'aquesta llista de diversions? És un espai que profetitza la realitat actual de molts videojocs. Trobem una nova paradoxa en el fet que uns nens que viuen en una casa ultramoderna optin, curiosament, per imaginar i divertir-se amb un joc en un espai salvatge, pur, lluny de la immunda terra baixa humana. Un lloc tan primari i animal. Aquest tema el reprendré més endavant. Volia seguir ressaltant com resulta fantàstic de comprovar la reacció dels nens davant de la més mínima i petita insinuació d'abandonar, ni que sigui per unes hores, aquesta Sala de Jocs. Criden, marranegen i fan el bot. Només són dues línies, però perfectament actuals, les hem vistes en programes d'aquests de fills que maltracten els pares (o en els reculls que en fan a l'APM? Si sou dels que, com jo, només mireu TV3):

Els nanos es van posar histèrics. Cridaven i botaven i ho tiraven tot per terra. Ploraven i somicaven i renegaven i saltaven pels mobles. (p. 34)

Saltaven pels mobles! Com micos a la sabana, no? És una descripció evident d'una síndrome d'abstinència. Un mono de cavall, vaja. Veient la situació, fins i tot la mare, que fa el paper de dona tova, acusa el marit de cruel per prendre una solució tan dràstica. El marit, cruel!, si és un pobre home! Segur que tots hem vist nens botzint en situacions similars. Si em deixeu explicar una anècdota personal, tinc un alumne d'uns quinze anys, en direm Zeferí, que és un absolut malalt dels ordinadors. En té una dependència no només mental (allò de les endorfines que ens aporten els *likes* i tota la pesca que ens expliquen els reportatges dels suplementes dels diaris de diumenge) sinó també una dependència física. Tal era la seva obsessió a mirar i tocar l'ordinador, que un dia que el vam castigar sense, va demanar una calculadora a un company i anava pitjant tecles com si enviés codi *morse* amb el capciró dels dits. La seva mà necessitava un teclat, un botó per polsar. Va ser un d'aquests moments emotius que et regala sovint l'educació secundària.

Per sort, segurament, aquestes sales de realitat virtual encara no han arribat majoritàriament, diria, a les nostres còmodes llars de lloguer, perquè com veiem en el relat, les conseqüències poden ser catastròfiques. Els cervells dels nens són, d'entrada, massa immadurs per gestionar la quantitat d'estímuls que una aplicació així els pot generar. Això porta, en definitiva, a criar uns nens desafiants, malcriats, intolerants. Els pares en són conscients, però arriben massa tard. I la solució —esclar, ja ho hem comentat— és, sens dubte, el psicòleg. El diagnòstic és transparent i amb una comparació molt bona: «On abans tenien un Santa Claus, ara hi tenen l'home del sac. Els nens prefereixen Santa Claus» (p. 33). De fet, la mostra d'amor més gran (i fals) que mostren els fills cap als pares en aquest conte és el moment en què cedeixen per última vegada a obrir-los l'Habitació de Jugar:

—Només un minut, eh? I després, adéu-siau per sempre.

—Pare, pare, pare—cantaven les criatures, amb les cares molles i somrients. (p. 35)

Ens imaginem perfectament les llàgrimes d'alegria i els nens abraçats al camal dels pantalons del pobre George Hadley, oi?

Hàbilment, Bradbury va descobrir-nos a poc a poc tot allò que hi ha d'inquietant darrere de l'aparent perfecció que es pot trobar en una Casa Feliç (Casa Feliç, amb majúscules, eh? És un nom propi, un Producte, màrqueting, publicitat, sentiments, falses necessitats. No ho oblidéssim). Una casa que ho fa TOT.

Una casa feliç que, paradoxa, els acaba estressant. Irònicament, s'imposen unes vacances que els retornin a la quotidianitat de l'existència humana; resumida, això sí, fixem-nos-hi, en què la dona faci uns ous ferrats, cusi els mitjos i fregui la casa (p. 23). Aquí és on apareix una de les idees que apuntava a l'inici sobre quina imatge futurista transmeten aquests contes. Hi ha unes màquines que ens estalvien feines, però un rols de gènere, per exemple, que no han variat. És l'home qui ha d'arreglar, se suposa, la màquina de jocs quan no funciona bé, i és la dona qui s'ha de seguir encarregant de la resta de tasques domèstiques. L'home que paga la casa i fa bricolatge, «l'home de la veu greu, el de la mà forta, que paga el vermut i que arregla una porta», que diu el poema. I la dona que és la primera a preocupar-se pel benestar dels fills i del marit quan li sembla que les coses van mal dades.

Hi ha hagut allunyament progressiu entre pares i fills, provocat per l'ús abusiu d'aquesta sala. En aquest aspecte, em sembla una imatge molt còmica, la que, com qui no vol la cosa, ens deixa caure Bradbury quan, en el moment en què el *pater familias* intenta arranjar la sala, diu:

En George Hadley estava sol al mig de la sabana africana. Els lleons, que s'atipaven, el van mirar, l'observaven. L'única pega a la il·lusió era la porta per la qual veia la seva dona, lluny pel passadís, com en un quadre, sopant abstreta. (p. 25)

Com en un quadre: una dona americana, sopant sola, abstreta. Algú més hi veu un quadre d'Edward Hopper? És en aquest punt on veiem la distància que hi ha entre pares i fills. La il·lusió en la qual viuen ells i la realitat d'uns pares que han de sopar sols a taula, perquè els seus fills, que només tenen 10 anys!, arriben quan els rota. Hi ha una porta que ell ara veu oberta —on hi veu, lluny, la seva dona— però que els fills sempre volen tancada, privada a la mirada dels adults. I uns lleons que l'observen, goluts, mentre s'atipen.

Comentava fa un moment la curiositat que em suposava que, en un món feliç i modern, els nens optessin per una via d'oci que els vinculés amb un territori allunyat de la seva realitat. Sempre volem el que no tenim, l'aventura i blablablà, ja ho sabem, però és interessant fixar-se en el procés podríem dir-ne d'assilvestrament o ensalvatgiment que els provoca als hereus de la família Hadley passar tantes hores immersos en un lloc així. La sabana és un lloc feréstec, sec, àrid, hi sobreviuen només els més forts. Podem entendre que la Wendy i en Peter hi han passat moltes hores, que s'han aclimatat a aquest espai, que han entès com funciona la llei de la sabana.

Ho podem comprovar cada vegada que els pares intenten entrar i comprendre la gràcia d'aquesta sala: en surten escopetejats i amb por. Els nens hi estan molt més entrenats. I, a causa de les hores compartides en aquest paisatge africà, es pot dir que també s'han animalitzat. La companyia dels animals els ha convertit en uns éssers que no només ja han perdut la capacitat de raonament esperable d'algú de la seva edat, sinó que han augmentat fins a límits reprovables els seus nivells de crueltat. El context de la sabana, ha alimentat l'instint més animal del Peter i de la Wendy, disposats a fer el que sigui per sobreviure, per protegir el seu món. I el que sigui és el que sigui. Com a la natura més salvatge, qualsevol altre animal que posi en perill la seva forma de vida és susceptible de ser eliminat. I aquí, per animal, també hi entren els seus propis pares, esclar.

És així com jo entenc el comportament que tenen els més petits de la família Hadley, com un impuls de supervivència animal. En el fons, una manera de protegir el món que s'han construït a mida. Un món que els xucla. Una expressió que suma la crueltat infantil i l'animal. Un cop han comprovat que, fet i fet, els pares ja no els són gens útils per a la seva supervivència sinó que, fins i tot, són una amenaça per a la seva felicitat, juguen a eliminar-los. I ho fan a casa seva, a la seva veritable casa, a l'Habitació de Jugar.

Que els fills sobrevisquin a l'Habitació de Jugar i els adults no ho podem llegir, en realitat, com una metàfora semblant al procés d'adaptació que infants i adults tenim a les possibilitats que ens brinden les últimes tecnologies. Una altra mostra de l'esperit visionari de Bradbury. Una nova advertència: val més no voler passar-se de modern, perquè sempre vindrà algú més jove que et passarà la mà per la cara o, més concretament, vindrà un lleó, se't menjarà i bona nit i tapa't.

Els nens, per fer servir una paraula ara de moda, podríem dir que s'han *empoderat*. La darrera intervenció de la Wendy ho exemplifica perfectament. I em sembla la darrera mostra de la subtilitat i la malla llet que gasta Ray Bradbury fins a l'última línia del relat: «—Una tassa de te?— va preguntar la Wendy, trencant el silenci.» (p. 38)

Els fills han pres el control de la llar ara que els pares ja no els molesten i, per tant, ella ja pot agafar el rol d'amfitriona que, davant d'una visita, ofereix el te als seus convidats. Han agafat les regnes de la casa, ara ja poden *jugar* a ser adults, també. Es comporta, en realitat, tal com hauria fet la mare (si no estigués formant part del procés digestiu dels lleons que, ara mateix, estan abeurant-se als tolls del fons de la sala). Novament, hi tornen a aparèixer els rols home-dona tradicionals que abans havia apuntat que mantenien els pares. No podem negar, però, que, al final, encara que no ho semblessin, són uns nens ben educats, que reben com cal la seva propera... víctima? Així que no ens preocupem, és evident que aquesta sala no ha afectat en cap cas la seva bona educació, ans al contrari. Són uns nens ben eixerits, llestos i ambiciosos, preparats per a la vida adulta. L'habitació de Jugar ha complert la seva funció pedagògica. En George i la Lydia Hadley n'estarien ben orgullosos. Si els poguessin veure, esclar.

Bibliografia

Bradbury, Ray. *L'home il·lustrat*, Traducció de Martí Sales. Barcelona: Editorial males Herbes, 2019.

Jiménez Murcia, Susana. «e-sports, comença la partida». *No pot ser!*12/04/2020, Televisió de Catalunya.

Maestro, Jesús G. (2021). «El Power Point». *Antología de la vehemencia*, canal de Youtube.

Piaget, Jean; Inhelder, Bärbel. *Psicología del niño*. Madrid: Ediciones Morata, 1975.

ETIQUETES: [BÄRBEL INHELDER](#) [CIÈNCIA-FICCIO](#) [EDUCACIÓ](#) [JEAN PIAGET](#) [KOSMOPOLIS](#) [L'HOME ILLUSTRAT](#) [PSICOLOGIA](#)

[RAY BRADBURY](#)

ARTUR GARCIA FUSTER | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Barcelona, 1991). Filòleg i professor d'institut. Expert en literatura catalana contemporània i també en sèries de TV3. Autor del llibre *Memòria, oralitat i ironia a la narrativa de Jesús Moncada* (2019).

Articles relacionats

Llegendes del futur

L'hiperrealisme del demà

La ciència-ficció catalana sobre la fi del món després del mecanoscrit

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Nosaltres](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

Amb el suport de l'Ajuntament de
Barcelona (ICUB, 2019)

[Política de privacitat](#)
Copyleft

© LA LECTORA 2018